

Мельник М. Т.,
кандидат мистецтвознавства, доцент
Київського національного університету культури і мистецтв

ГОТИЧНИЙ НАПРЯМ У МОДІ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

У статті розглядаються художні аспекти фешн-готики. Описуються атрибути готичних іміджів, виділяються стилістичні течії субкультури, виявляються елементи готики, що набули популярності в контексті тенденцій моди кінця ХХ – на початку ХХІ ст.

Ключові слова: готична мода, готичний дизайн, готичний імідж, стиль готичної субкультури.

В статье рассматриваются художественные аспекты фэшн-готики. Описываются атрибуты готических имиджей, выделяются стилистические течения субкультуры, проявляются элементы готики, которые приобрели популярность в контексте тенденций моды конца ХХ – начала ХХІ вв.

Ключевые слова: готическая мода, готический дизайн, готический имидж, стиль готической субкультуры.

The article considers the artistic aspects of Gothic fashion. It describes main attributes of gothic images, stylistic elements of Gothic subculture, which became popular in the context of the fashion trends at the end of ХХ – the beginning of ХХІ centuries.

Key words: Gothic fashion, Gothic design, Gothic image, Gothic subculture style.

Готична (від англ. gothic – «варварський», «жорстокий», «грубий») — субкультура, що зародилася наприкінці 1970-х років у Великобританії на основі панк-руху. Таку назву ця субкультура одержала за підкреслену похмурість, брутальність іміджів. За більш ніж сорок років розвитку готична естетика набрала значної популярності по всьому світу, особливо активно проникнувши у сферу моди: чорний колір одягу, специфічний готичний макіяж та аксесуари періодично з'являються не лише у вуличних трендах, але й демонструються провідними фешн-брендами на подіумах та в рекламній кампаніях. Така поширеність готики визначає актуальність її наукового дослідження в контексті моди.

Вітчизняні дослідники готичну моду практично не вивчали, а серед зарубіжних наукових робіт, присвячених цій темі, можна виділити працю В. Стіл та Д. Парк «Готика. Похмурий гламур». В. Стіл аналізує готичний наратив, описує прояви стилю в субкультурному контексті, виявляє взаємозв'язки моди з тематикою смерті та вампіризму, відслідковує поширення готичних образів у глянцевих виданнях та колекціях фешн-дизайнерів. Д. Парк зосереджує основну увагу на еволюції готичного року, але практично не зачіпає проявів готики в костюмі.

Основною метою даного дослідження є виявлення принципів готичної естетики та з'ясування специфіки їх прояву при стилізації фешн-образів.

Часом зародження готичної субкультури більшість дослідників вважають кінець 1970-х років, коли у Великій Британії почав слабшати вплив панку, і низка рок-гуртів (Bauhaus, VirginPrunes, SouthernDeathCult, SexGangChildren, Specimen, Ausgang) звернулися до нового жанру, сформувавши «першу хвилю» готичного року. Від панку вони успадкували ідею заперечення банальної дійсності та своєрідний «естетичний тероризм», однак, якщо панки протестували активно, то готи обмежилися пасивним інтровертним неприйняттям мейнстріму [2].

Психологічним підґрунтям поширення готики стали песимістичні настрої молоді. Багато ранніх готичних альбомів виражають відразу до режиму Маргарет Тетчер, але музиканти здебільшого просто описували похмурі реалії, що їх оточували, не вкладаючи у тексти політичних закликів та провокацій, як це робили представники панк-року.

Першість у винайденні нового музичного жанру більшість дослідників віддають гурту Bauhaus, численні шанувальники якого сформували своєрідний новий молодіжний рух. Серед готичних записів гурту виділяють сингл «BelaLugosi'sDead» (1979) («Смерть Бели Лугоші»), присвячений актору, який спеціалізувався на виконанні ролей вампірів. Слова з пісні «цнотливі наречені пропливають повз його могилу, прикрашену мертвими квітами часу» певною мірою позначили напрям для естетизації готами смерті та похмурих потойбічних сил [1; 129].

Готична естетика поступово набирала популярності і вже 1982 р. у Лондоні відкрився клуб Vatsave, що став епіцентром субкультурного життя.

В оформленні зовнішності перші представники готичної субкультури орієнтувалися на музикантів, для яких типовими були окремі елементи іміджу панків: переважно чорний рваний або шкіряний одяг, пірсинг, зачіски у вигляді високих «шипів» та ірокезів (але у готів ірокез був зазвичай чорним і набагато ширшим, ніж у панків, виголеним лише на скронях).

За зовнішню схожість з панками перших готів часто називали «Темними Панками» (англ. DarkPunks), але поступово їх імідж ставав більш своєрідним. Вони (як чоловіки, так і жінки) почали робити оригінальний яскравий макіяж: вибілене обличчя з густою чорною підводкою очей. Також в іміджі готів акцентувалися символічні срібні прикраси – золото ними розцінювалося як символ традиційних цінностей, колір Сонця, тоді як срібло – колір Місяця, темних потаємних сил.

До 1980-х років готична мода вже була окремим, досить екстремальним і епатажним напрямом, хоча здебільшого розвивалася за принципом «зроби сам» — її шанувальники власноруч чи за індивідуальним замовленням шили собі одяг і робили прикраси, а придбані в магазинах речі переважно або перекроювали, або всіляко «модифікували»: розривали, прикрашали нашивками, шипами, шпильками тощо.

Зовнішній вигляд — одяг, взуття і аксесуари, зачіски та макіяж — стали однією з найважливіших естетичних складових готичної субкультури і можуть наділятися першорядним значенням в очах її носіїв.

Важливим елементом готичної субкультури, що значною мірою впливає на імідж готів, є естетизація зовнішності як певна форма протесту проти буденності та загальноприйнятих пересічних цінностей. Але основа такої естетизації – повага до будь-яких форм самовираження особистості. Тому готична мода не вичерпується

переважанням чорного кольору, специфічною зачіскою та макіяжем, а включає багато різноманітних елементів – від аристократичних до брутално-фетишистських.

Готична атрибутика досить еkleктична за набором вживаних і популярних символів, серед яких часто зустрічаються і єгипетські, і християнські, і кельтські. У готів запозичені символи одержують нове, конструктивне значення — стають знаками «подолання буденності і обмеженості», а їх релігійний зміст (наприклад, зв'язок хрестів з християнством) майже втрачається.

Найпоширенішим атрибутом готів є анх (давньоєгипетський символ вічного життя), популярність якого пояснюють з прагненням безсмертя. Також часто зустрічається єгипетське «Око Ра» (уаджет) – символ Місяця, що захищає від хвороб та неприємностей.

Християнська символіка готами використовується менше, переважно у вигляді стилізованих розп'ять: хрести (в тому числі кельтський), хрест святого Якова (хрест-ніж). Серед представників субкультури поширені кельтські орнаменти, пентаграми (як звичайні, так і перевернуті), восьмипроменеві зірки (символи хаосу). Також популярні різноманітні символи смерті — скелети, кістки, черепи, зображення кажана, вовка, сови. Всі перелічені елементи носяться як традиційні прикраси, амулети, малюнки чи нашивки на одязі або як мотиви татуювань, боді-арту, макіяжу.

Готичний макіяж можуть використовувати як жінки, так і чоловіки. Він не є повсякденним атрибутом і, як правило, наноситься перед відвідуванням тематичних концертів, фестивалів чи клубів. Основа макіяжу — вибілене обличчя (зазвичай вважається, що воно повинно бути дуже блідим і худим), темна підводка навколо очей і чорна або червона помада.

Доповненням до готичного макіяжу можуть служити пірсинг, татуювання, контактні лінзи (переважно червоні, зелені й жовті) і накладні ікла (у представників «вампірського» напрямку), але вони не є обов'язковими.

Зачіска також відіграє вельми важливу роль в іміджі готів обох статей. Поширені зачіски з прямого довгого волосся або з піднятого гелем волосся середньої довжини, що стирчить на всі боки, оформлене у вигляді шипів, рідше зустрічаються ірокези. Ірокез, запозичений у панків, готи перетворили на так званий «детхоук» (англ. Deathhawk, від Deathrock — дет-рок і Mohawk — ірокез): з боків волосся голиться або дуже коротко зістригається, а зверху піднімається і фіксується у вигляді високих шпильок чи плутаного, кошлатого клубка. Така зачіска, як і впливає з її назви, поширена серед шанувальників дет-року.

Готи всіх напрямів волосся переважно фарбують у чорний, червоний, фіолетовий і білий кольори, досить часто виділяючи прядки одного кольору на тлі іншого (наприклад, червоні пасма на чорному).

Не зважаючи на відсутність чіткого розмежування чоловічих і жіночих елементів іміджу, більшість дослідників вважають, що готична субкультура в цілому більше орієнтована на жінок, надає їм більше можливостей для самовираження.

У готів склалися специфічні канони жіночої краси на основі підкреслено сексуального, дещо зухвалого іміджу. На його формування значний вплив мав образ *femme fatal* («фатальної жінки»), який зародився ще у ХІХ ст. і був популяризований

голлівудськими фільмами жанру «нуар». Одяг готичної красуні переважно підкреслено тісний і акцентує тіло, часто включає корсети та шийється з досить специфічних матеріалів — оксамиту, парчі, вінілу, шкіри, латексу. Серед взуття найбільш поширені високі гостроносі чоботи (часто на підборах-«шпильках»), а також важкі черевики армійського типу (на високій платформі).

Поширені серед готів уявлення про мужність розходяться з загальноприйнятими стереотипами. Зокрема, допустимими для чоловіків готи вважають чутливість, емоційність і сентиментальність, що йде врозріз із популярним образом «серцеїда-мачо», який нав'язується масовою культурою. Чоловічий костюм найчастіше складається з темних облягаючих штанів і сорочки, але загальний зовнішній вигляд гота може значно відрізнитися і залежить від конкретного стильового напрямку, до якого він належить. Також, залежно від конкретної стилістичної течії готики, відрізняється ступінь прийняття традиційно маскулітних ознак: одні орієнтовані на підкреслення брутальної мужності, інші віддають перевагу майже «безстатевим» андрогінним образам.

Андрогінність іміджу поширена серед готів обох статей. Наголос на власній «безстатевості» робили рок-музиканти та їх шанувальники ще до виділення готики в окремий напрям з метою епатувати публіку і створити враження власної гіперсексуальності. Пізніше чоловіки-готи робили яскравий макіяж і носили предмети одягу, які традиційно вважаються жіночими (наприклад, спідниці), але межу трансвестизму вони переходили рідко, здебільшого, лише пом'якшуючи чоловічий імідж.

З андрогінним типом зовнішності пов'язаний також досить поширений серед чоловіків-готів імідж «байронічного», «фатального» аристократа – загадкового, витонченого, дещо зарозумілого і цинічного. Цей образ тісно пов'язаний з концепціями вампіризму і своєрідного «демонічного дендизму», популярними ще в ХІХ ст.

Представники субкультури, що культивують ідеали зовнішності та надають перевагу одягу, стилізованому під моду ХVІІІ–ХІХ ст. – це так звані «вікторіанські» (англ. Victorian), «романтичні» (англ. Romantic) чи «антикварні» (англ. Antiquity) готи. Чоловіки носять костюм-трійку або романтичні блузи з широкими рукавами та жабо, а також, фраки і циліндри, різноманітні «аристократичні» аксесуари, а жінки – довгі сукні, корсети, мереживні вуалі, високі пальчатки та декоративні парасольки. Цей напрям сприймається як найбільш стереотипне уявлення про готичну субкультуру.

Не менш стереотипним є вампірський напрям готики. «Вампір» – це образ, культивований численними готичними романами і фільмами жахів. Стилістично імідж відрізняється від «антикварного», але часто служить об'єктом пародій і висміюється популярною культурою.

«Циганські готи» (англ. Gipsy Goth) підкреслюють свій темний містицизм, посилаючись на циганський фольклор Західної Європи і Балкан (все пов'язане з прокльонами, ворожбою, вампірами, перевертнями). Представники цього напрямку доповнюють свій костюм циганськими (чи псевдоциганськими) елементами.

Серед «Вестерн готів» (англ. Western Goth) популярна ковбойська естетика — крилаті капелюхи, шкіряні жилети, штани з бахромою, гостроносі чоботи зі шпорами.

Вона увійшла в моду завдяки гуртам FieldsoftheNephilim, TheCult, Sisters of Mercy, учасники яких використовували подібний імідж, щоб створити образ романтичних одинаків, зухвалих знедолених бунтівників.

До вестерн-готів дотичні шанувальники гота біллі (англ. Gothabilly) – течії, заснованої на кітчевій інтерпретації «темних» аспектів поп-культури. Стиль одягу найчастіше заснований на іронічному переосмисленні ретро-естетики, що поєднує стилізовані зображення полум'я, тканини в горошок, тваринні принти, спідниці-«олівці», панчохи-сіточки, взуття з шипами на високих підборах, романтичні аксесуари. Готичність таких образів підкреслюється переважанням чорного кольору, латексу, шкіри. На формування образу гота біллі значною мірою вплинув імідж Бетті Пейдж – пін-ап моделі 1950-х років, яка уславилася фетишизованими еротичними знімками.

Елементи фетиш-естетики також міцно закріпилися в готичній моді: готи нерідко носять шкіряний одяг, ланцюги і металеві аксесуари. Іноді використовуються атрибути «садо-мазо», наприклад: нашійники, одяг з латексу, BDSM-паски, що стали популярними з початку 1990-х років на хвилі порно-шику.

Готична мода також вплинула на формування «стім-панку» (англ. Steam-punk), естетика якого багато в чому схожа з представникам «вікторіанського» і «романтичного» напрямків. Стім-панк – субкультура, що передбачає пошук альтернативного варіанту розвитку людства на основі досконалого освоєння парових машин. Для представників цього напрямку характерна загальна стилізація під епоху Вікторіанської Англії на основі синтезу корсетів, турнюрів, костюмів з жилетами та іншого вбрання по моді кінця ХІХ ст. з сучасними елементами. Найбільш гармонійно в цю естетику вписуються елементи іміджу готичного аристократа та готичної Лоліти.

«Готична Лоліта» – напрям, породжений змішуванням готики та visual kei («візуальний стиль») — жанру японського року, що виник при змішуванні глем-року, металу та панк-року в 1980 роках. Музиканти visual kei виділялися макіяжем, складними зачісками та яскравими костюмами, здебільшого андрогінними. Їхні образи наслідували численні фанати, довкола яких сформувалася субкультура «готична Лоліта». Як правило, «Лоліти» носять сукні до колін у вікторіанському стилі з воланами і кринолінами, капелюшки, декоративні парасольки та туфлі з заокругленими носками на високій платформі. В Японії багато виробників одягу та аксесуарів запрошують свої виробни спеціально представницям цього напрямку.

В окремий напрям з 1990-х виділилися «кібер-готи» (англ. Cyber Goth). Їх імідж побудований на суміщенні елементів готичної та індустріальної стилістики. Остання проявляється у популярності поєднання чорного та яскравих (так званих «кислотних») кольорів, штучних і синтетичних матеріалів, брутального взуття на високій платформі, дредлоків тощо. Також характерні елементи фетиш-естетики, пірсинг, готичні аксесуари (хрести, акнх), екстремальний макіяж. Деякі кібер-готи заперечують причетність своєї субкультури до готичної, вважаючи її окремою течією.

Крім перелічених, існує багато менш популярних, але не менш ексцентричних течій готики. Наприклад, в окремий напрям можна виділити «фейрі-готів» (англ. Fairy Goth – «Чарівний Гот»), які прагнуть бути схожим на фей з кельтського фольклору і одягаються відповідним чином, часто одягаючи навіть штучні «крильця».

У сучасних динамічних умовах життя багато представників субкультури не підтримують готичний імідж постійно, а одягаються у відповідній стилістиці тільки на концерти, фестивалі чи інші тематичні заходи, іронічно називаючи себе «готами по вівторках» (англ. Tuesday Goths), оскільки саме по вівторках у нічних клубах найчастіше проводяться готичні вечірки. В свою чергу, готи, які працюють в установах із суворим дрес-кодом і обмежують свій імідж мінімумом прикрас та стриманим макіяжем, одержали назву «готичних рабів корпорацій» (англ. Corporative Slave Goths). Ці готи використовують мінімум макіяжу, аксесуари, властиві діловим костюмам, але в готичному стилі (наприклад, запонки готичної тематики, заколки). Виділення корпоративних готів в окремий вид сумнівне, оскільки будь-який прихильник субкультури змушений одягатися відповідно до займаної посади незалежно від ідейних переконань.

Але вплив готичної естетики не обмежується переліченими субкультурними течіями. На сучасному етапі поширеності вона значною мірою впливає на творчість відомих дизайнерів та породжує цілі напрями «готичного мейнстріму». Наприклад, у багатьох колекціях Жан-Поля Готьє, Йодзі Ямамото, Александра Макквіна, Рікардо Тіші та Ріка Оуенса готичні образи гармонійно вписані в сезонні тренди.

Але будь-яке зближення з мейнстрімом суперечить принципам готики. «Справжні готи» (англ. True Goth) або виготовляють елементи свого іміджу самостійно або за індивідуальним замовленням. Вони глузливо називають «готами з торгового центру» (англ. Mall Goth), тих, хто купує більш доступні та не завжди «справді готичні» атрибути у звичайних магазинах.

Майже від самого початку існування готичної субкультури її критикували з різних позицій. Ексцентричний зовнішній вигляд готичних музикантів викликав відторгнення у пересічних людей, тому їх творчість рідко висвітлювали телевізійні програми та масові видання, за допомогою яких вони могли б пояснювати свою позицію та популяризувати субкультуру. Натомість ЗМІ сформували стереотип агресивно-депресивного гота, що мало відповідає дійсності.

Таким чином, можемо зробити висновок, що готична мода покликана виражати в іміджах прихильників цієї субкультури незадоволеність буденним життям, естетичний протест проти обивательських цінностей. Основними засобами підкреслення готичності образу є чорний колір, фактурні матеріали (шовк, м'ятий оксамит, шкіра, вініл, сітка), елементи еротичного фетишу, антикварні аксесуари, символіка смерті та потойбічного життя. Напрямом подальшого дослідження фешн-готики може стати більш детальний аналіз готичних колекцій провідних дизайнерів та брендів.

Література:

1. *Стил В. Готика. Мрачний гламур / В. Стил, Дж. Парк. – Пер. с англ. – М. : Новое литературное обозрение, 2011. – 192 с.* 2. *Готическая мода – [Електрон. ресурс] / Википедия. – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%BE%D1%82%D0>*